



Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2025, 8(9): 714-726.

DOI: [10.26677/TR1010.2025.1577](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1577)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org



KAVRAMSAL MAKALE

Seküler Bilimin Tanrılarına! Fikirselsel Bir Meydan Okuma: Kırmızı Asa

Mehmet Akif SEYİTOĞULLARI, Milli Eğitim Bakanlığı, Hüseyin Çelik Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Van, e-posta: akifseyitogullari571@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2982-1155>

Öz

Günümüzde bilgiye kolay ulaşmanın yansırsız öznel yaklaşımları -hatta din alanında uzman olmayanların teoloji karşıtı kişisel düşüncelerini bile- ilimle/bilimle karıştırmak yada kabul etmek mümkündür. Ancak gerçek bilginin kaynağı doğru ilim ve gerçek bilimdir. Diğer taraftan ortalama son iki yüzyıldır bilim dünyası materyalist felsefenin etkisi altına girmiş bulunmaktadır. Şu an okullarda okutulan ilköğretim/ortaöğretim ders kitaplarında söz konusu bu menfi etki, müfredatta bilinçli yada bilinçsiz olarak yer bulunmaktadır. Bu minvalde bazı felsefi akımlar yada kişisel ideolojiler bilim olarak kabul edilmekte ve öğrencilere adeta aşılanmaktadır. Bu minvalde gerçek hakikati bulmada Kırmızı Asa argümanları önemli ve doğru bir pusula görevini yerine getirmiştir. Bu çalışma, Kafile ekibi tarafından Youtube’de üretilen Kırmızı Asa adlı video serisini analiz etmektedir. Analiz, izleyicinin mevcut bilimsel metod anlayışını nasıl sorgulayabileceğine, dini öğretiler ile bilim arasındaki organik bir bağın nasıl olması gerektiğine ve karşıt fikirli öğretilere nasıl fikirselsel meydan okunabileceğine odaklanmaktadır. Bununla beraber bu çalışma, davetin/tebliğin çok hızlı bir şekilde geliştiği günümüz dünyasında Kırmızı Asa videolarının davet için bir araç olarak kullanımının keşfedilmesini amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kırmızı Asa, Bilim, Ders Kitapları, İrade, Kudret, YouTube.

Makale Gönderme Tarihi: 02.07.2025

Makale Kabul Tarihi: 04.09.2025

Önerilen Atıf:

Seyitoğulları, M. S. (2025). Seküler Bilimin Tanrılarına! Fikirselsel Bir Meydan Okuma: Kırmızı Asa, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(9): 714-726.



Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2025, 8(9): 714-726. DOI: [10.26677/TR1010.2025.1577](https://doi.org/10.26677/TR1010.2025.1577)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org



CONCEPTUAL PAPER

An Intellectual Challenge To The Gods of Secular Science: Kırmızı Asa

Mehmet Akif SEYİTOĞULLARI, Ministry of National Education, Hüseyin Çelik Girls Anatolian Imam Hatip High School, Van, e-mail: akifseyitogullari571@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2982-1155>

Abstract

Nowadays, it is possible to confuse or accept subjective approaches - even the anti-theological personal opinions of non-specialists in the field of religion - with knowledge/science, in addition to easy access to information. However, the source of true knowledge is true knowledge and true science. On the other hand, the world of science has been under the influence of materialist philosophy for the last two centuries. In the primary/secondary education textbooks currently taught in schools, this negative influence is consciously or unconsciously included in the curriculum. In this context, some philosophical currents or personal ideologies are accepted as science and almost instilled in students. In this context, the Red Scepter arguments have fulfilled the task of an important and accurate compass in finding the real truth. This study analyses the Red Asa video series produced by the Kafile team on Youtube. The analysis focuses on how the viewer can question the current understanding of the scientific method, how there should be an organic connection between religious teachings and science, and how one can intellectually challenge opposing teachings. In addition, this study aims to explore the use of the Red Staff videos as a tool for invitation in today's world where invitation/preaching is evolving at a very rapid pace.

Keywords: Kırmızı Asa, Science, Textbooks, Willpower, Power, YouTube.

Received: 02.07.2025

Accepted: 04.09.2025

Suggested Citation:

Seyitoğulları, M. S. (2025). An Intellectual Challenge To The Gods Of Secular Science: Kırmızı Asa, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(9): 714-726.

GİRİŞ

Kullanıcılarına internetin sadece tüketicisi değil aynı zamanda üreticisi olma imkânı da tanıyan platformların başında YouTube gelmektedir. “Broadcast Yourself” (Kendini Yayınla) sloganı ile hareket eden YouTube vasıtasıyla dünyada her gün milyonlarca video paylaşılmakta ve kullanıcılar bu videoları izlemektedir. Günümüzde dijital kameralar ya da yüksek hızlı internet bağlantılarıyla isteyen herkesin kendi kanalını oluşturmaya ve yayın yapmasına olanak sağlayan YouTube, gerek amatörler gerek profesyoneller için önemli mecra (İlhan ve Görgülü Aydoğdu, 2018). Günümüzde YouTube özelinde sosyal medya insanların takip ettikleri dini öğrenim merkezlerinden biri haline gelmiştir. Nitekim insanlar sadece kitaplardan veya klasik sözlü anlatım yapan vaizlerden değil sosyal medyadan da dini bilgilerini öğrenebilmektedirler. Bu platformu aktif olarak kullanan ve video içerikler yayınlayan dindar kişilerin sayısı da giderek artmaktadır. YouTube’da insanlara İslam dininin ahlaki öğretilerini vaaz ederek anlatan bu kişiler söylem bağlamında metodolojileri modern olan fenomenlerdir. Batı sosyal medyasında İslam dininin negatif gösterildiği bir dönemde, bu husus daha da önemli hâle gelmiştir. Dini programların varlığı ve etkisi radyoda, televizyonda olduğu kadar sosyal medyada da ilgi görmeye devam etmektedir (Kutlu, 2024). Bununla birlikte YouTube katılımcılar için sadece bir eğlence/vakit geçirme aracı olarak görülmemekte ve gelişigüzel bir şekilde kullanılmamaktadır. Kullanıcılar YouTube’u bir bilgilendirme aracı olarak görmekte, içeriklerdeki bilgilere güvenmekte ve izleyecekleri videoları da bilinçli bir şekilde tercih etmektedir. Dolayısıyla katılımcılar için izleyecekleri videoyu belirleyen etken ağırlıklı olarak içeriktir. İzlenen içeriklerse arkadaşlarla paylaşılmaktadır (İlhan ve Görgülü Aydoğdu, 2019). Bu bağlamda Osman Bulut liderliğinde Kafle ekibi tarafından, 2019 yılında YouTube’da yayınlanan yedi bölümlük bilim ve din ilişkisi konulu dinî içerik paylaşımlarının yapıldığı bir kanal halihazırda mevcuttur. Söz konusu bu dijital mecranın özgün bilim ve dinî argümanları/söylemleri önemli ses getirmiştir. Evrim Ağacı, Ateizm Derneği gibi farklı platformlar tarafından Kırmızı Asa argümanları tartışılmıştır. Çünkü Ateizm, Kaos Teorisi, Deizm, Agnostizm, Boşlukların Tanrısı, Tasarım İllüzyonu, Doğal Seçim, Akıllı Tasarım gibi düşüncelere/argümanlara ciddi, önemli ve mantıksal eleştiriler sunmaktadır.

Son yıllarda dine ait konular, hem bilimsel makale tarzı çalışmalar (Ege, 2011; Seyitoğulları, 2024; Seyitoğulları ve Ege, 2024; Ege ve Kurtar, 2025; Kurtar, 2025; Seyitoğulları, 2025) hem de sosyal medya platformları/araçları sayesinde bilgiye erişim noktasında daha çok görünürlük ve değişim kazanmıştır. Sosyal medya çalışmalarının hitap ettiği saha genişliğinden dolayı çok hızlı yayılmaktadır. Birçok insan bilgiye çok hızlı bir şekilde sosyal medya veya internet kaynaklarından ulaşmaktadır. ChatGBT bilgiye ulaşmayı ve analiz etmeyi daha da hızlandırmıştır. Bütün bunlar sosyal medyanın din eğitimi konusunda alternatif bir araç olduğunun göstergesi olduğu gibi dini alanda bilgi edinme parametrelerinin yeni bir boyuta taşındığının da ifadesi sayılabilir (Uçar ve Kurt, 2024). Bu minvalde Kırmızı Asa’nın din ve bilime dair içerikleri mercek altına alınacak, ortaya çıkardığı bulgular ile din ve bilime dair tespitleri analiz edilecektir. YouTube’da din ile ilgili içerik üreten birçok video/kanal yer almasına rağmen Kırmızı Asa serilerinin analiz edilmesinin belli başlı nedenleri şöyle sıralanabilir; evrenin, bir kitap ve bilimin de bu kitabı incelemek ve okumak için araç olduğunu betimlemesi, kâinata dair araştırma yapmada önerdiği bakış açısına kudsî bir mana yüklemesi, bilime ve bilimsel metoda özgün ve farklı bir perspektiften bakması, Kur’an da geçen "Oku" kavramını kâinat kitabı bağlamında özgün içeriklerle anlatması, içeriklerin akla pencereler açan etkileyici bir üslupla anlatılması, argümanlarının mantık örgüsünün sağlam bir temele oturtulmuş olması; -kısacası yaşadığımız, gördüğümüz, gözlemleyebildiğimiz evreni ve ötesini yeniden okumak/anlamalı okumak/anlamlandırmak olarak sıralanabilir. Bununla birlikte Kırmızı Asa argümanlarının karşıt fikirli sosyal medya hesap ve kanallarında konuşulması, tartışılması ve gündeme getirilmiş

olması oldukça dikkat çekicidir. Bu bağlamda Kırmızı Asa ekibinin hem kendilerini anlatma hem de ötekine ulaşabilme fırsatını iyice değerlendirdiklerini söylemek mümkündür.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma Kırmızı Asa argümanlarının bilimsel olmadığını, 150 yıllık bilimsel bir gerçeğe karşı olduğunu, bilimsel kanıtlar barındırmadığını iddia edenlere karşı sözkonusu argümanların sadece mevcut bilimsel yöntemi eleştirdiğini ve seriyi eleştirenlerin argümanları çürütemediği gerçeğini ortaya çıkarmak adına hazırlanmıştır. Bu çalışma içerik analizi yaklaşımı uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Her bilim dalı kendi çalışma alanına uygun olması gereken araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanmaktadır. İçerik analizi tekniği, ele alınan konuyla ilgili genel eğilimleri ortaya koymada etkili bir araçtır. Ayrıca, daha sonra yapılacak bilimsel çalışmalar için bir yol göstericidir. İçerik analizi tekniğinin nitel ve nicel olmak üzere iki türü vardır. Nitel analizde gerçeğe ulaşabilmek için Nedir? Neden? Nasıl? soru sözlerine cevaplar aranmaktadır. Böylece yüzeysel olarak görünmeyen gizli mesajlar açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır (Ege, 2011; Metin ve Ünal, 2022). Bu bağlamda öncelikle Kırmızı Asa video serileri tek tek izlenmiş, Kırmızı Asa argümanlarının tartışıldığı bazı youtube kanalları takip edilmiş, kullanıcı yorumları gözden geçirilmiş ve bu eğitim-öğretim döneminde (2024-2025 Eğitim-Öğretim yılı) okutulan ders kitaplarından bazıları (Biyoloji-9, Coğrafya-9) taranmıştır. Nihayetinde çalışma bu nitel perspektiften tamamlanmıştır.

TARTIŞMA VE BULGULAR

Günümüz, sürekli gelişen bir teknoloji ve iletişim çağıdır. Kitle iletişim araçları/medya, hayatın tüm alanlarını sarmalamış durumdadır. Her geçen gün iletişim araçlarının farklı bir yüzü hayatı etkilemektedir. Medyanın yaşamı her geçen gün farklı biçimlerde etkilemesi ve değiştirmesi yanında, algı ve tasavvurları değiştirme işlevleri de söz konusudur (Arslan, 2016). Kabul etmek gerekir ki, diğer alanlarda olduğu gibi dini alanda da iletilen her bir mesajın, oluşumundan muhataba iletimine varıncaya kadar içerisinden geçtiği birçok psikolojik, sosyal, kültürel vs. süreç bulunmaktadır. Şu andaki konuşmaların esinlendiği geçmiş deneyimleri, içinde bulunulan koşulların anlaşılmasına ve anlamlandırılmasına olan etkisi göz ardı edilirse söz konusu mesajlar doğru bir şekilde değerlendirilemez. Bu süreçler dikkate alınmadığı müddetçe söz konusu mesaj aslına uygun bir şekilde çözümlenemez. Diğer taraftan farklı yorumların varlığı ayrıca bir vakıdır. Bu farklılığın temelde aynı mesajın farklı şekillerde anlaşılmasından kaynaklandığı da herkesin malumudur (Batar, 2020). Öte yandan dinin, bir fikir veya olgunun meşruiyet kazanmasında vazgeçilmez bir fenomen olması, sosyal medya kullanıcılarının/katılımcılarının bir şekilde dine müracaat etmesine neden olmaktadır. Denilebilir ki din, toplumsal hayatta olduğu gibi sosyal medya toplulukları arasında da son derece etkili ve önemli bir fenomendir (Yamaç, 2020).

Bu minvalde tarihi süreç içerisinde Din'e karşı insanların geliştikleri söylemler yada ortaya koydukları argümanlar hiç şüphesiz sahip oldukları yaşam biçimlerinden, bilgi birikimlerinden, hayat tecrübelerinden, ideolojilerinden bağımsız değildir. Kırmızı Asa argümanları bu konuyu çok anlamlı bir biçimde işlemiştir. Bu minvalde din hakkındaki söylemlerini gerçekten hakikati bulma/arama çabasının bir ürünü olarak görmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle Kırmızı Asa argümanları, din ve bilim ekseninde hakikati arama çabası, eşyanın ve varlıkların yaratılış amacını öğrenme gayretinin bir ürünü/çıktısı olarak değerlendirilebilir. Mevcut bilimsel metodu eleştirmesi, naturalizm, determinizm ve materyalizm düşüncelerinin bilimin içine yerleştirilmiş felsefi düşünceler olduğu iddiasını ispatlaması bu kanalı diğer kanallardan ayıran en önemli

özellikler arasında yer almaktadır. Aşağıda video serilerinin içerikleri ana hatlarıyla verilmiştir. Kırmızı Asa argümanlarının işitsel ve görsel materyalleri hakkında ayrıntılı bilgi almak isteyenler için ayrıca video içeriklerinin izlenmesi tavsiye edilmektedir. Çünkü verilen mesaja inanılır yada inanılmazın ötesinde muhatabı mikro sistemlerden makro sistemlere kadar süren bilimsel yolculukta yeni/yeniden düşünmeye, sorgulamaya ve farkındalığa sürükleyen bir bakış açısı sunmakta ve kazandırmaktadır. Bu bağlamda Kırmızı Asa video serilerinin içeriklerini sırasıyla şöyle özetlemek mümkündür:

Kırmızı Asa 0: 18 Şubat 2019 tarihinde yapılan organik bilim-tanıtım bölümünde, Risale-i Nur'dan esinlenerek isimlendirilen Kırmızı Asa argümanları tanıtılmaktadır. Bilim tam olarak neyi açıklıyor? sorusunun bu video serisinin odak noktasını oluşturduğu ifade edilmektedir. Öte yandan organik kelimesi ekseninde evreni ve içindekileri anlamak ve sırlarını çözmek, gözlemek için kullanılan mevcut bilimsel metoda dikkatleri çekmektedir. Modern zamandaki gençlerin eşya ve varlık hakkında doğru düşüncelerini sağlayacak, farkındalık oluşturacak yeni bir metodolojiye atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte bilgi (gözlem) ile bilim (gözlem sonucunda yapılan yorum) arasındaki fark anlatılmaktadır. Bu perspektiften gözlemler sonucu yapılan yorumların sorgulanması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca Kur'an'ın her halinizle (ayakta iken, otururken, yan yatarken) bütün evren üzerinde düşünen, dinleyen, akleden, gören, işiten insanlar için -veciz bir şekilde gözlem yapmaya teşvik olduğu ifade edilmektedir. *Kırmızı Asa 1:* Fen ve mühendislik derslerinin materyalizm perspektifinden anlatıldığı ifade edilmektedir. Bir ilahın varlığı/yokluğu hakkında yapılan tartışmaların ekseninde genellikle Big Bang ve Evrim Teorisi gibi iki temel konunun olduğu ve bu konuların argümanlarının çeşitli çevreler ve farklı platformlarda tartışıldığı ifade edilmektedir. Hâlbuki bir yaratıcının varlığının kanıtlanmasında ilk akıl ve ilk sebep gibi nedenlerden ziyade delillerin şu anda meydana gelen olaylar ekseninde çok açık, basit ve herkes tarafından kolayca görülebilir olması gerektiği konusuna dikkat çekilmektedir. Bu minvalde Kur'an'ın takipçilerine yaratmayı başlatan ve devam ettiren anlayışı örneklerle anlatılmaktadır. Kısacası şu anda çevremizde şahit olduğumuz yaşanan tüm olayların/faaliyetlerin Allah'ın varlığına kanıt olduğu dile getirilmektedir. *Kırmızı Asa 2:* Özgür akla/düşünceye engel olanın bilim değil bilim zannedilen felsefe olduğunu, bu açıdan bilimselliğin dokunulmaz ve sorgulanmaz bir işleve sahip olduğu belirtilmekte ve bu bilimsellik tanrısı olarak ifade edilmektedir. Naturalizm argümanlarının bilimsel çalışmaların içine yerleştirilmiş bir felsefe olduğunu ortaya koymaktadır. Bilimsellikte gözlenemeyen, ölçülemeyen hiçbir olayın kabul edilmediği bunun metafizik, doğaüstü olarak benimsendiği anlatılmaktadır. Evrendeki olayların bilimselliğin içerisine sokulmuş natüralist felsefeden/modern bilimsel dogmalardan uzak, salt katıksız organik bilim aracılığıyla ve -özgür bir akılla incelenmesi gerektiği anlatılmaktadır. *Kırmızı Asa 3:* Boşlukların Tanrısı argümanına göre bilimin boşlukları doldurduğu iddiasının doğru olmadığını, bilimin evrendeki olayların oluşum aşamalarını açıkladığını, olayların isimlendirilmesi ve aşamalarının formüle edilmesinin olayın nasıl olduğunu açıkladığını yansıtmadığını, bilimin gelişmesinin ise olayların çok daha ayrıntılı görülmesini sağladığı anlatılmaktadır. *Kırmızı Asa 4:* Allah'ın varlığının ve sıfatlarının en önemli delillerinden birinin, evrendeki muhteşem düzen olduğunu, makrodan mikroya evrenin fiziksel, biyolojik, kimyasal, elektronik kurallarla donatıldığını ve bu kurallara zaman bağımsız ve mekan bağımsız şekilde uyulduğu ön kabulüyle bilimin ve bilimsel araç/gereçlerin yapıldığı belirtilmektedir. Diğer taraftan kaotik/kaos denilen hareketin mevcut devam eden olayların/sistemin bir sonraki aşamada/süreçte nasıl hareket edebileceğini tahmin edilememesi yada öngörülmemesi olduğu açıklanmaktadır. *Kırmızı Asa 5:* Evrende anbean gerçekleşen olayların arkasında doğa yasalarının yer aldığı argümanının bilimsel camiada yaygın olduğu, ancak evrende mevcut tüm doğa yasalarının arkasında bir ilim, irade ve kudret sahibinin zorunlu olduğu ifade edilmektedir. *Kırmızı Asa 6:* Bilim adamlarının büyük bir kısmının ateist olmasının evrene madde ve enerji perspektifinden bakmalarından kaynaklandığı, öteyandan evrenin

sadece maddeden ibaret olmadığı aynı zamanda bir kitap olduğu ve bilimin de bu kitabı incelemek ve okumak için bir araç olduğu, Kur'an'ın "oku" emrinin evreni okuma adına önemi vurgulanmaktadır. *Kırmızı Asa 7*: Mevcut bilimsel metodun evreni sadece madde ve enerjiden ibaret gördüğü, Kuran'ın ise takipçilerine evrenin okunması gereken bir kitap olduğunu bu yüzden manaya atıfta bulunduğunu, asıl din derslerinin fizik, kimya, biyoloji gibi evreni ve içindekileri konu alan, yaratıcıyı anlatan dersler olduğunu insanın asıl yaratılış gayesinin ve bu dünyaya gönderilmesinin amacının ne olduğunu ortaya koymaktadır. *Kırmızı Asa Manifestosu*: Yukarıda *Kırmızı Asa* bölümleri ışığında kartların açık, maddelerin belli, video içeriklerinin/argümanların ortada olduğu söylenerek özgür akıl ve hür vicdan ekseninde fiktisel bir meydan okuma olarak yayınlanmıştır.

2024-2025 Eğitim Öğretim yılı MEB lise ders kitaplarında geçen bazı örneklerin *Kırmızı Asa* argümanlarıyla değerlendirilmesi; 1800'lü yıllardan itibaren bütün dünyada bilim sahasına hâkim olan ve bir yaratıcıyı devreden çıkaran pozitivist felsefenin değer hükümleri, ispatlanmış bilimsel bilgiler gibi takdim edilmektedir. Özellikle kâinatın ve canlıların yaratılışı, insanın yeryüzünde ortaya çıkışı, hep bu felsefenin rehberliğinde ve öncülüğünde ateist bir yaklaşımla ve evrim adı altında açıklanmaya çalışılmaktadır. Herkesin kendine göre bir inancının ya da değer hükümünün veya felsefi görüşünün olması gayet tabiidir. Ancak, bir yaratıcıyı devreden çıkaran felsefi bir düşüncenin, bütün dünyada ispatlanmış bilimsel bilgi gibi sunulması ve böyle bir düşüncenin kritiğine ve alternatif görüşlerine yer verilmemesi bilim etiği bakımından uygun olmadığı gibi, bilimsel bir davranış da değildir (Tatlı, 2017). Bu bağlamda *Kırmızı Asa* argümanları materyalist/naturalist felsefenin rehberliğinde/öncülüğünde hazırlanan, bilim adı altında aşılana öğretilere karşı bir reaksiyondur. Bununla beraber -bu argümanlar öğrenmek isteyen bir bireyin önüne alternatif düşüncelerin sunulması bireyin de kendi özgür iradesiyle/aklıyla istediğini seçme hakkına sahip olmasını önermektedir. Ancak okullarda okutulan/öğretilen ders kitaplarının içeriklerinin materyalist bir felsefe ile genç zihinlere aktarıldığını söylemek mümkündür. Bu durumu aşağıda bazı örneklerle ele almaya çalışacağız.

Allah'ı tanımaya vesile olması gereken fen dersleri, Allah'tan uzaklaştırıcı bir mahiyet almaktadır. Neden mi? Çünkü günümüz dünyasında doğa olayları ve içindekiler materyalizm, determinizm ya da naturalizm perspektifinden ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle evrendeki tüm doğa olayları ya sebepler ya doğanın kendisi ya da kendiliğinden/tesadüfen/rastgele meydana gelmiştir argümanı bilimsel çalışmalarda yoğunluktadır (Ege, 2012; Seyitoğulları, 2024). Bu bağlamda bilimin, varlığı ve eşyayı incelerken, gözlemlerken hakim olan düşünceler ya da akımlar bunlardır. Aşağıda şekil-1'de canlının çevreye uyumu olan adaptasyon olayında ifade edilen bilgiler yalnızca canlıları gözlemlemekte ve yaşadıkları olayların süreçlerini tanımlamaktır. Canlıların var olmasında ve hayatlarının devamında adaptasyon sürecinin yer alması hakikatin tamamıyla öğrenilmiş olduğu anlamına gelir mi? Örneğin çok teknik ve detaylı bilgilerden ziyade acaba öğrenci, bu kalemuna giydirilen farklı tonlardaki eşsiz tasarıma ve ördeğin yüzmesini kolaylaştıran perdeli ayak sistemine hayranlık duyabildi mi? Ya da onların hayatta kalmasını sağlayan koruma mekanizmasının kim tarafından verildiğini ya da nasıl tasarlandığını hiç düşündü mü ya da sorguladı mı? Muhtemelen sorgulayamaz çünkü verilen bilgilerde gerçek faile/faaliyetin öznesine dair en küçük bir atıf bulunmamaktadır. Örneğin; Selimiye Camii'nin bütün fiziksel özellikleri (yapılış tarihi, kubbe şekli, minare boyu, kullanılan taş, mermer, çini vs.) en küçük detayına kadar anlatılırsa ama Mimar Sinan'dan söz edilmezse öğrencinin bu caminin ustasına hayranlık duyması mümkün değildir. Bu minvalde aşağıdaki canlıların yaşamlarıyla ilgili süreç verilmekte ancak o canlı varlıkların fenotip ve genotip özellikleri nasıl ve kim tarafından yapılmış sorusu sorulmaya gerek bile duyulmamaktadır. Bu kısaca doğa yasaları/DNA ile açıklanmakta ancak iradesiz, akıldan yoksun sözkonusu yasaların

bu sistemi yapması ve yönetmesi mümkün mü? Hâlbuki yapılan bütün işler, ilim, irade ve kudretin eseridir. Ortada bir eser varsa, mutlaka bunun bir ustası olacaktır.



Şekil 1. Ortaöğretim Biyoloji 9. Sınıf Ders Kitabında Canlılarda Adaptasyon

Kaynak: (MEB, 2024)

Gerçek şeyler sadece duyularla algılanabilen, teknolojiyle güçlendirilebilen veya matematikle kanıtlanabilen şeylerden mi ibaret? Yerçekimi, "doğal" dünyayı etkileyen ancak fiziksel olmayan bir varlık olduğu halde gerçek değil midir? Yerçekimi, fiziksel nesnelerin kendileri değil, iki nesnenin arasındaki mesafe arasındaki ilişki değil midir? Yerçekimi gibi fenomenlerle beraber henüz tanımlanmayan, açıklanamayan başka kuvvetler yok mu? Bilimsel olarak doğrulanamayan/ölçülemeyen şeyin doğru olamayacağını söylemek mümkün mü? Öğrencilerin özellikle fen derslerinde öğrenme sonucu oluşan algılar ile dış dünyadaki tutum ve davranışları arasında fark vardır. Yıllarca derslerde her şeyin özü madde ve enerji tasavvuruyla yetiştirilen bir bireyin zihninde fiziksel dünya dışında manaya ait bir düşünce olmaması çok normaldir. Bununla beraber okullarda ders konular/kazanımlar materyalizm/natüralizm perspektifinden anlatıldığı için olaylar hep doğa yasaları etrafında ele alınmakta ve aktarılmaktadır. Hatta öğretmenin inisiyatifiyle yaratıcıya en küçük bir atıf bile öğrencilerce çok garipsenmekte hemen sınıfta ders Din Kültürü mü? gibi tepkiler alınabilmektedir. Onun için algılarda oluşturulan kavramlar ile gerçek hayatta görülenler arasında uçurum oluşmaktadır. Örneğin; coğrafya 9. sınıf ders kitabından alınan aşağıdaki şekil 2'de öğrencilerden doğal ve beşeri unsurların birbirinden ayırt edilmesi, söz konusu unsurların isimlerinin yazılması istenmiştir. Öncelikle bir öğrencinin aşağıdaki görseli incelerken takdir, hayret, merak ve şaşkınlık duygusu hissetmesi söz konusu olamaz, -çünkü sekiz yıl boyunca derslerde kendisine sunulan ve öğrendiği determinist/materyalist/natüralist argümanlar bunu her zaman görülen ve olağan göstermiştir. Ancak özgür bir akıl ve hür irade ekseninde herhangi bir varlık, olay karşısında manaya dair yeni bakış açısı sunulsa geçmişteki öğrenme algısı değişebilir ya da bunu sorgulayabilir. İşte Kırmızı Asa'nın rasyonel argümanları bu bakış açısını önermektedir. Ortada bir fiil varsa failin de anlatılması zorunludur. Aşağıdaki görselde büyük bir eser, güzel bir nakış ve eşsiz bir manzara bulunurken ortada her an, her şeyi bizzat yöneten kudret ve irade yok mu? "Acaba hangi gözlem sonucu bu iddia edilmektedir?" denilirse söz konusu görsel için deney yapmaya ya da teknolojik

bazı araç ve gereçler kullanmaya gerek yoktur. Çıplak gözle görülen görseldeki sanat eseri karşımızdadır. Bu sanatın ortaya çıkarılması için bir bilinç, bilgi ve güç gerekmektedir. Eğer bu kabul edilmezse o zaman Leonardo da Vinci'nin Son Akşam Yemeği adlı ünlü eserini onun büyük ustalığına ve detaylara olan hakimiyetine değil tabloya, yağlı boyalara veya kalemlere vermek zorunludur.



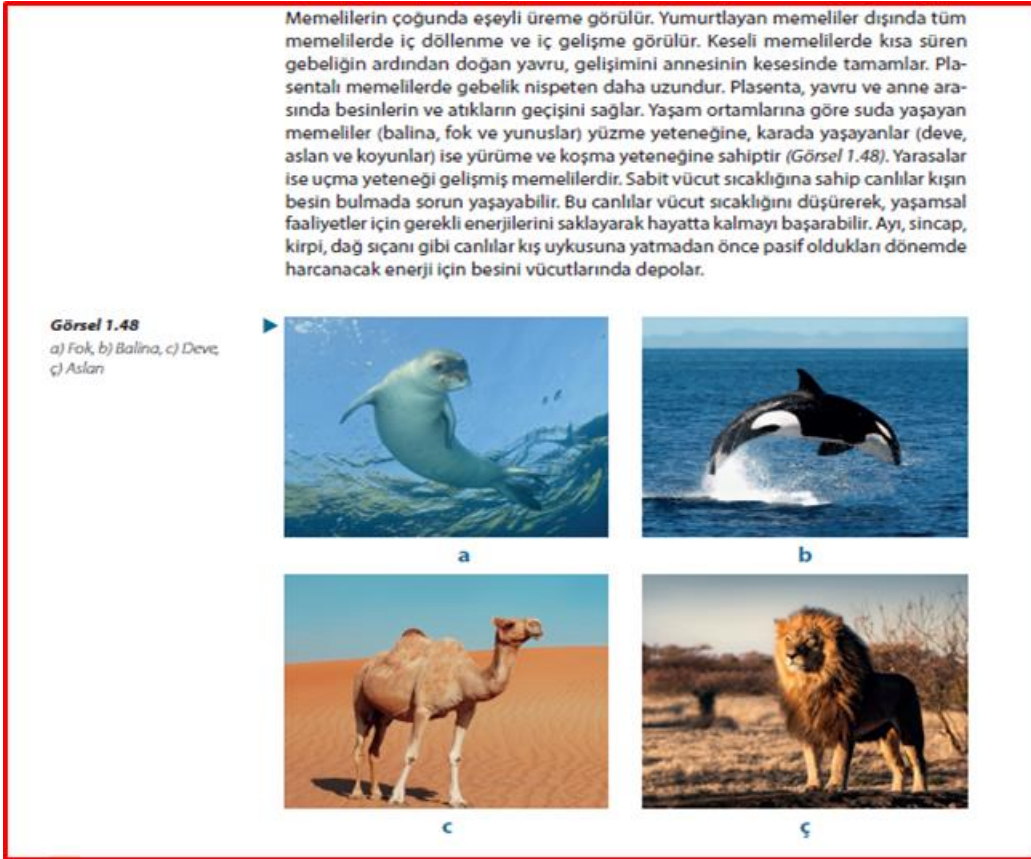
Şekil 2. Ortaöğretim Coğrafya-9. Sınıf Ders Kitabında Öğrencilerin Cevaplaması İçin Hazırlanmış Etkinlik

Kaynak: (MEB, 2024).

Aşağıda Şekil-3'te 9. sınıf biyoloji kitabında memelilerin yaşam ortamlarına göre gruplandırılmaları, onlara verilen çeşitli yeteneklerle ilgili özellikler anlatılmıştır. Verilen canlıların iradesiz, akıldan yoksun oldukları bilindiğine göre şu anda doğan bu canlılar nasıl yüzme, yürüme ve koşma yeteneğine sahip olmaktadır? Her gün belgesellerden izlediğimiz güçlü ve etkileyici hayvanlardan olan aslanın geniş göğüslü gövdesini, görkemli tüylü yelesini, gösterişli büyük kafasını hangi tasarımcı yaptı? Kükremesi ve pençeleriyle ünlü olan aslana bu heybeti ve ihtişamı kim verdi? Öte yandan iri kafaları, uzun bıyıkları ve kömür gibi siyah gözleriyle bilinen sevimli fok balıkları bilimsel bilgilere göre karada yavaş ve hantal görünmelerine rağmen, su altında çevik ve güçlü bir yüzgeç sistemine nasıl sahip olabiliyorlar? Diğer taraftan kavisli ağızlarıyla kolayca tanınan, sosyal açıdan neşeli, oyuncu canlılar olan ve izlediğimizde hayran kaldığımız bu yunuslar bu güzellikleri nereden aldılar? gibi temel ancak düşündürücü sorular öğrenciler tarafından sorulmamakta, sorulduğunda ise DNA'sında bu var denilerek ya da doğa yasalarıyla mevzu sıradanlaştırılmakta ya da konu geçirilmektedir. Hallbuki bu canlıların yaşadığı tüm fiziki coğrafya unsurları ile canlının yaşaması için gerekli tüm hayati fonksiyonlar arasında müthiş bir denge kurulmuştur. Örneğin; tek hörgüçlü develer, su kıtlığı ve yüksek çevre sıcaklığının olduğu kuru ve kurak iklimlerde başarılı bir şekilde hayatta kalmalarına yardımcı olan bir dizi adaptasyon mekanizması mevcuttur. Çöl ortamında hayatta

kalmak için develer fizyolojik, anatomik ve davranışsal adaptasyon özelliklerine sahiptir. Suyun korunabilirliği, kanın kendine has özellikleri, termoregülasyon (bir organizmanın, çevre sıcaklığı farklı olsa bile vücut sıcaklığını belirli sınırlar içinde tutma yeteneği) etkin sindirim ve metabolizma fizyolojik adaptasyonlar arasındadır. Anatomik olarak deri örtüsünün doğası, göz, burun deliği ve dudaklar, büyük vücut boyutu ve uzun boy ve büyük ayak pedleri hayatta kalmalarına katkıda bulunur. Ayrıca çöl ortamında varlıklarını sürdürebilmelerinde beslenme, içme, termal ve cinsel davranışları da önemli rol oynar (Gebreyohanes ve Assen, 2017). Şu anda doğan bir deve yavrusunun, adaptasyon mekanizmalarını (kum fırtınalarına karşı özel perdelerle donatılmış burnu, çift sıra kirpikli gözleri, içi tüylü kulakları; dikenli bitkileri yemeye uygun ağız yapısı, yağ depolayan hörgücü) çöl şartlarına kim/nasıl tasarladı? Biri canlı diğeri cansız farklı iki değişken olan devenin vücudu ile sıcak zemin arasındaki ilişki nasıl sağlandı? Bu bağlamda Kırmızı Asa argümanları devenin yaratılışına dikkatleri çekmiş ve ayrı bir parantez açmıştır. Nitekim Kur'an devenin yaratılışıyla şöyle uyarmaktadır:

"(Gafiller ve kâfirler hiç ibretle ve dikkatle) Bakmıyorlar mı o deveye; ki nasıl (ve ne mükemmel) yaratılmıştır? " (Gâşiye Suresi 17. Ayet Türkçe Meal/Abdullah-Ahmet Akgül Meal).



Şekil 3. Ortaöğretim Biyoloji 9. Sınıf ders kitabında memeliler

Kaynak: (MEB, 2024)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnternetin tebliğde kullanılması İslami tebliğin ufkunu geliştirmek ve genişletmek için bir fırsat ve meydan okumadır. Davete bu kadar kolay erişim, ulema ve vaizlerin İslami öğretileri tebliğ etmelerine gerçekten yardımcı olan Allah'ın bir lütfudur (Meriza vd., 2023). Bu bağlamda YouTube platformunu davet için bir araç olarak kullanan Kafile ekibi ve Kırmızı Asa argümanları, büyük bir yük almış ve çok önemli bir işlevi de yerine getirmiştir. Çünkü İslam'ın düşünmede akli kullanmaya yönelik teşvikini, yaptığı/yayınladığı içeriklerle araştırma pratiğiyle sonuçlandırmıştır.

"Nereden geldik, Neyiz, Nereye gideceğiz?" Bu üç sırlı soruyu bütün dinler, felsefeler ve bilimler sormuştur ve cevabını aramıştır. Bilim, felsefe, din ve bunlarla uğraşan insanlar tamamen ortak bir arayış tabanını ve çalışma sahasını paylaşmaktadırlar. Bu anlamda birdirler ve ortaklıkları vardır. Ancak şöyle bir fark bulunmaktadır. Bu sorulara yalnız dinler cevap vermiştir, diğerleri sadece aramıştır ve aramaya da devam etmektedirler (Sözür, 2017). Bu bağlamda Dünya, canlı varlıklar ile hidrosfer, litosfer ve atmosferin tüm bileşenlerinin mevcut olduğu adeta dev bir laboratuvarıdır. Bu varlıkları yada doğal! yapıları bazılarını çıplak gözle görebiliyoruz ya da çeşitli teknolojik araç ve gereçlerle gözlemleyebiliyoruz. İlkçağlardan bu yana insanoğlu kendi dışında ötekisini hep merak etmiştir. Aslında bu merak duygusu hakikati bulmak adına vazgeçilmez bir araçtır. Özellikle Antik Yunan'da filozoflar, günümüzde ise bilim adamları bu işin öncülüğünü üstlenmişlerdir. Ancak hakikati bulma arayışında izlenen yol ya da önerilen yöntem kime göre neye göre doğrudur/doğrudur. Bu bağlamda kimi çevreler hakikati bulmada -ilahi metod olan semavi dini mesajları/bilgileri bilhassa Kur'an'ın öğretilerini bilerek haşa! akıllarınca devre dışı bırakıp- genelde eski çağlarda yaratıcıyı inkar eden filozofların salt düşüncelerine yönelmişken günümüzdeyse seküler bilim dünyasının ortaya koyduğu argümanlar insanın hakikati aramasında tek referans olarak kabul edilmektedir. Fakat şu an seküler bilim dünyasının kullandığı/kabul ettiği mevcut yöntem, varlıkların sadece iki boyutuyla ilgilenmeyi diğer bir ifadeyle deney ve gözlemin dışına çıkmamaya bizi sevk etmiştir. Peki bu ne kadar doğrudur sorusu önem arz etmektedir. Çünkü ölçülenin, gözlemlenenin dışında başka bir boyutta bunu yapan bir öznenin/failin kabul edilmesi gerekir. Yani bilimsel bilginin tüm aşamalarıyla ortaya çıkarılmasında bilim adamını kabul etmek zorunludur. Örneğin şu anda izlediğimiz bir belgeselde dünyanın farklı coğrafyalarındaki hayvanların/bitkilerin dünyasını ve hayvan-bitki ilişkilerini deney, gözlem ve düşünce aracılığıyla sistematik olarak incelemek, çeşitli verilerle kayıt altına almak ve sonuçta elde edilen çeşitli bulguları (tür, cins ve takım açısından kategorize etmek ve görevlerine göre sınıflandırma vs.) bilim camiasına/toplumlara sunmak yeterli mi? Elbette bu büyük bir iş ve ciddi, önemli bir kazanımdır ancak bize verilen doğa ve içindeki doğa! olayları üzerinde düşünme, akl etme, idrak etme hakikati daha fazlasını gerektirmez mi? Mesela bu büyük ekosistemde şuanda mükemmel bir denge nasıl sağlanıyor? Bu canlılar hangi amaçla ortaya çıktılar/yaratıldılar kime hizmet ediyorlar? Bilimsel bilgilere göre şu anda dünyanın farklı bölgelerinde doğan canlılardaki müthiş tasarım, kendilerine verilen korunma stratejileri, sahip oldukları muazzam renkler, birbirlerinden farklı fiziksel özellikleri neden hep aynı kuralla işliyor ve nasıl ortaya çıkmaktadırlar? gibi soruları adaptasyon, mutasyon, varyasyon gibi kavramlarla açıklamak ya da daha da ileri giderek Doğal Seçilim, Tasarım İllizyonu ya da Evrim Teorisi gibi bilimin içine kamufule edilmiş felsefi, ideolojik argümanlarla açıklamak doğru mu? Hatta bu akımların iddialarının, laboratuvarıda ispatlanmış bilimsel bir bilgi gibi bilim dünyasında takdim edilmeleri özgür bir akıl ve hür bir vicdan için zulüm değil mi? Halbuki atomlardan galaksilere kadar bu faaliyetler ve tasarruflar nasıl oluyor? Şuursuz olanlar şuurlu, planlı, intizamlı iş yapıyorlarsa bu icraatların arkasında kim var? sorusu en önemli soru olmaz mı? Örneğin; günümüz dünyasının en önemli teknolojilerinden olan ve son zamanlarda birçok sahada uygulanan/uygulamaya konulacak yapay zekâ teknolojilerinin

(yüz tanıma sistemleri, sanal asistanlar, haritalar, otonom arabalar, akıllı ev sistemleri vs.) arkasında algoritmalar geliştiren, sistemleri devreye alan ve makineler yapan bir irade, bilinç ya da akıl yok mu? Bu soruya cevabımız hayır ise o zaman bu durum akıl sahipleri için çok gülünç ve imkansız olacaktır. Çünkü bu teknolojiyi hazırlayan mühendislerin, tasarımcıların, uzmanların ilimlerini, iradelerini ve yeteneklerini, kabiliyetlerini yok saymak değil mi ? Bu minvalde doğada asıl öznenin/failin madde ve enerji olduğunu savunmak yada şuursuz, iradesiz, cansız ve kendisinden bile haberi olmayan doğa kanunlarının doğayı yarattığını! söylemek mümkün mü? Akıl sahiplerini müjdele!

Bununla beraber Bediüzzaman Said Nursi'nin Risale-i Nur adlı eserleri Kırmızı Asa argümanlarının ana kaynağını oluşturmaktadır. Bu minvalde Kırmızı Asanın mimarı Osman Bulut ve ekip arkadaşları *"Bir tek adam seninle hidayete gelse, sahra dolusu kırmızı koyun ve keçilerden daha hayırlıdır."* Hadîs-i şerifinin ışığında dine/din karşıtı düşüncelere sahip ama vicdan sahibi ve hakikati bulma çabasında olan birine yepyeni muazzam ufuklar açmıştır. Bununla birlikte *"Bir saat tefekkür bazen bir sene ibadetten daha hayırlıdır"* Hadîs-i şerifinin müjdesine nail olmak isteyen inananlara kapı aralamış, kainatı yeniden/anlamalı okumak isteyen eğitim neferlerine yeni bir öneride bulunmuştur. Nitekim genel hatlarıyla incelenen MEB ders kitaplarındaki bir iki örnek bile öğrencilere verilen bilgilerin, hedef kazanımların hiçbirinde Allah'a/yaratıcıya en ufak bir atıf olmadığı aksine naturalist/materyalist hatta evrim anlayışıyla hazırlandığı ortadadır. Bu durum Kırmızı Asa argümanlarını doğrulamaktadır. Adeta Allah'ın mülkü bilim adı altında parsel parsel sözkonusu felsefi akımlara yada ideolojilere taksim edilmiş ve verilmiştir. Halbuki gerçek bilim ve doğru bilimsel veriler, asıl mülkün sahibinin bir nebze kudretini, hakimiyetini, otoritesini, rububiyetini ve azametini anlamak, keşfetmek, tanımak için günümüz dünyasında muazzam bir yol göstericidir. Akıl ve anlayış sahiplerini müjdele.!

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin sınırlarını aşıp öteye geçebilirsiniz haydi geçin! Ama (tarafımızdan verilmiş) bir güç olmadıkça geçemezsiniz" (Rahmân Suresi 33. Ayet Türkçe Meali).

"İbrahim: Yonttuğunuz şeylere mi ibadet edersiniz! Oysaki sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı, dedi" (Sâffât Suresi 95. Ayet Türkçe Meali).

"Onlar ancak sizin ve atalarınızın (ilâh edindiğiniz şeylere) taktığımız isimlerdir. Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar (putperestler) yalnız zanna ve nefislerin arzusuna tâbi oluyorlar. Andolsun ki, kendilerine, Rableri katından yol gösterici gelmiştir" (Necm Suresi 23. Ayet Türkçe Meali).

"İman edenlerin Allah'ı zikretmekten ve inen haktan dolayı kalplerinin saygı ile ürpermesinin zamanı gelmedi mi? Daha önce kendilerine kitap verilip de, üzerinden uzun zaman geçen, böylece kalpleri katılaştıranlar gibi olmasınlar. Onlardan birçoğu fasık kimselerdir" (Hadîd Suresi 16. Ayet Türkçe Meali).

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.

Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2016). Kitle İletişim Araçları, Medya ve Din İlişkisi Üzerine, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 5-26.
- Batar, Y. (2020). İletişim Modelleri Işığında Dini İletişimin Doğası, *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 417-439.
- Ege, İ. (2011). Dünyanın İnsan Kullanımına Hazırlanması, *Furkan Nesli Dergisi*, 2(1), 18-19.
- Ege, İ. (2012). Yağmur Yüklü Bulutlar, *Furkan Nesli Dergisi*, 20(2), 28-29.
- Ege, İ. ve Kurtar, M. (2025). Kur'an-ı Kerim'deki Ayetler Işığında Erozyon Konusuna Coğrafi Bakış. *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*. 44, 491-511.
- Gebreyohanes, M. G., and Assen, A. M. (2017). Adaptation Mechanisms of Camels (Camelus Dromedarius) For Desert Environment: A review, *Journal of Veterinary Science & Technology*, 8(6), 1-5.
- <https://ogmmateryal.eba.gov.tr/etkilesimli-kitap> (Erişim Adresi: 19.06.2025)
- <https://sorularlailamiyet.com/bir-saat-tefekkur-bir-yillik-nafile-ibadetden-daha-hayirlidir-diye-bir-hadis-i-serif-var-midir-kadir> (Erişim Adresi: 27.06.2025)
- <https://sorularlailamiyet.com/bir-tek-adam-seninle-hidayete-gelse-sahra-dolusu-kirmizi-koyun-ve-keciden-daha-hayirlidir-bu-hadis-in> (Erişim Adresi: 27.06.2025)
- <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=88&ayet=17> (Erişim Adresi: 27.06.2025)
- <https://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=55&ayet=33> (Erişim Adresi: 27.06.2025)
- <https://www.youtube.com/@KafileTR> (Erişim Adresi: 17.06.2025)
- İlhan, E., ve Görgülü Aydoğdu, A. (2018). Türkiye'de youtube Yayıncılığı Ve Youtuber Olmak. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2022(47), 141-166.
- İlhan, E., ve Görgülü Aydoğdu, A. (2019). Youtube Kullanıcılarının Kullanım Motivasyonlarının İncelenmesi, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 1130-1153.
- Kutlu, M. (2024). Online Religion in Turkey Moral Phenomenons Of Social Media Youtube Preachers. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 3(1), 116-131.
- Kurtar, M. (2025). *Kur'an'ı Kerimde Suyu Dair Ayetlerin Hidroğrafya Bilimi Açısından Değerlendirilmesi* Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Coğrafya ABD, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış)
- MEB, (2024). Ortaöğretim Biyoloji 9. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2024). Ortaöğretim Coğrafya 9. Sınıf Ders Kitabı, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Meriza, I., Febriani, A., Tisa, M., and Nurdin, M. R. (2023). Dakwah Via Youtube? Evolving Dynamics of Religious Communication In Aceh Islamic Society, *FITRAH: Jurnal Kajian Ilmu-ilmu Keislaman*, 9(2), 329-362.
- Metin, O., ve Ünal, Ş. (2022). İçerik Analizi Tekniği: İletişim Bilimlerinde ve Sosyolojide Doktora Tezlerinde Kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 273-294.
- Seyitoğulları, M.A. (2024). Fiziki coğrafya Alanında Uluslararası Araştırmalar-2, Ra'd Suresinin Dördüncü Ayetinin Klimatoloji ve Pedoloji Perspektifinden Analizi, *Eğitim Yayınevi*, 103, IV-146..

Seyitoğulları, M. A. ve Ege, İ. (2024). An Analysis In The Light Of The Qur'an And From The Perspective Of Physical Geography: Rain, *Webology*, 21(2), 223-239.

Seyitoğulları, M. A. (2025). Kavramsal Bir Analiz: Tabiat Anacılarından Doğaperestlere Bir Davet (Doğa Nedir ?). *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(45), 288-302.

Sözüer, E. (2017). *Olağanüstü Bir Hazinesinin Keşif Yolculuğu: Risale-i Nur Eğitim Programı (Tabiat Risalesi Açılımları)*, İstanbul: Cinius Yayınları.

Tatlı, A. (2017). *Sorularla Evrim ve Yaratılış*, İkinci baskı, Antalya: Hilal Ofset.

Uçar, R. ve Kurt, T. (2024). Sosyal Medyada Yer Alan Aile Söylemlerinin Analizi: Dini Perspektifli Fenomenler ve Youtube Örneği, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11(22), 77-102.

Yamaç, M. (2020). Sosyal Medyada Dini Topluluklar, *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, 4(1), 101-122.